

Denne bog er således den bedst tænkelige måde at hylde redaktionsmedarbejderen og -lederen af Danmarks Kirker gennem mange år, Elna Møller. Men da artiklerne viser udsnit af den vidensfond, som redaktionen gradvis har akkumuleret, er bogen faktisk et festskrift til Danmarks Kirker og dermed indirekte også til Erik Moltke, der med utrættelig energi, inspiration og loyalitet ledede redaktionen i årtier, førend Elna Møller tog over. Erik Moltke døde 83 år gammel kort efter udgivelsen af dette festskrift som må have frydet ham. Lad ham dele glæden med Elna Møller over indholdet. Som gammel studentermedhjælp på »Kirkeværket« kan jeg på manges vegne kort karakterisere ham med de tusindårgamle runeord: han var »den største unidding«. Også her ligner Elna Møller ham.

Axel Bolvig

JØRN SANDNES: *Handbok i lokalhistorie. Faget og metodene*. Universitetsforlaget Oslo – Bergen – Tromsø – Stavanger, 1983. 141 s. Ill.

Det er en erfaren mand, der har skrevet denne lille, men vægtige bog. Jørn Sandnes er professor i historie og rektor ved Norges Lærerhøjskole, Universitetet i Trondheim, han er selv aktiv lokalhistoriker, er med i ledelsen af Landslaget for lokalhistorie (den norske parallel til Dansk historisk Fællesforening) og er siden 1976 redaktør af *Heimen* (parallellen til *Fortid og Nutid*). Når han indleder sin bog med sætningen: »Det er mange måter å brekke nakken på. Dette er også én: å prøve å lage ei kort handbok i lokalhistorie« – så må man konstatere, at nakken holdt. Selv om bogen er kort, er den både inspirerende og nyttig. Og så er den let at læse, også for en dansker.

Bogen er tænkt som en vejledning og et hjælpemiddel for lokalhistorikere, og den består – ud over kilde- og litteraturlister – af to hovedafsnit: Lokalhistorie, hvad, hvorfor, hvordan? og: Metoder i lokalhistorien. Forfatteren havde oprindeligt tænkt sig også at skrive nogle afsnit om kilder, disposition, praktiske og tekniske sider m.m. De er dog udeladt, bl.a. fordi Norsk lokalhistorisk institutt arbejdede med en tilsvarende plan – en plan som i øvrigt siden er realiseret i Rolf Fladby og Harald Winge: *Lokalhistorie i emning. Fra idé til bok*, 1984.

Også i Norge har der været en del debat om lokalhistorien og dens afgrænsning. Det er spørgsmål som definition af begreberne lokalhistorie og lokalsamfund, afgrænsningen mellem lokalhistorie og rigshistorie, samt argumenterne for at skrive lokalhistorie »på lokalsamfundets egne præmisser«. Sandnes' gennemgang af alt dette er behageligt udøgmatiske, og han hævder med megen ret, at meningsforskellene bliver mindre vigtige, når hovedvægten lægges på lokalhistorisk forskning. Motiverne til at beskæftige sig med lokalhistorie søger han i flere sammenhænge. Han er ikke i tvivl om, at for den nyeste tids vedkommende hænger den øgede interesse sammen med ønsket om at finde identitet og rodfæste i en uoverskuelig verden. Der er dog også andre drivkræfter end fremmedgørelsen i det moderne samfund. Allerede omkring første verdenskrig fik den norske historieforskning øget interesse for social og økonomisk historie, og dermed voksede behovet for lokale undersøgelser. Dertil kommer, at lokalhistorien har en speciel pædagogisk værdi ved at tage sit udgangspunkt i den nære historie. På baggrund heraf opstiller Sandnes de to »forenklede« syn på forholdet mellem lokalhistorie og rigshistorie: Lokalhistorien som rigshistoriens tjener og lokalhi-

storiens som herre i eget hus. I praksis ser han dog ikke nogen modsætning mellem de to synsmåder, men understreger sammenhængen mellem lokalhistorie og rigshistorie.

Forholdet er dog ikke ganske problemfrit, og det hævdes med megen ret, at lokalhistorien »hidtil har været et ufuldkomment spejlbillede af rigshistorien«, som har »tilbudt for ikke at sige påbudt« den sine metoder og »moder«. Så længe den politiske historie dominerede blandt faghistorikerne, skrev lokalhistorikerne om bygdestyre, fogeder og stortingsmænd. Nu er der kommet mange tabeller og megen statistik, og efterhånden vil lokalhistorien blive fyldt med teoretiske modeller og geometriske figurer – en slags »cliometri«, som næppe vil blive læst af den lokale befolkning. Sandnes kalder det »fingeret lokalhistorie« og formulerer i stedet kravet om, at historikeren skal finde emner og stille spørgsmål, som både er fagligt frugtbar og finder respons blandt menneskene i det enkelte lokalsamfund.

På denne baggrund gennemgår han udviklingen i norsk lokalhistorisk litteratur fra de gamle topografisk-historiske beskrivelser til dagen i dag, og han konkluderer, at lokalhistoriens former slet ikke er givet én gang for alle, men at de tværtimod stadig bør revideres. I denne forbindelse nævnes, at interessen for bydelshistorie formentlig vil stige i fremtiden.

Det andet hovedkapitel, om metode i lokalhistorien, er delt i 3 afsnit: om historisk metode (med særligt sigte på lokalhistorien), om lokalhistoriens emne og perspektiv og om en række hjælpevidenskaber. Læsernes behov for vejledning på disse tre områder vil sikkert variere, men her er megen viden at hente. Afsnittet om metode er først og fremmest grebet praktisk an, og det giver gode eksempler. Det understreges, at kilderne er et råmateriale, som historikeren skal bruge for at få svar på bestemte spørgsmål. Det er ikke nok at lade kilderne tale for sig selv, de skal vurderes, bl.a. med henblik på deres lokale relevans (et spørgsmål der er meget afgørende bl.a. for normative kilder) og med hensyntagen til kildens baggrund. Der er næppe tvivl om, at (lokal)historikere har begået store synder her, for eksempel ved benyttelse af skattelister, taxationer og skifter m.m.

Behandlingen af lokalhistoriens emne og perspektiv fylder kun 8-9 sider. Det kunne gerne have været meget større, for det er tæt pakket med tanker og ideer, hvoraf en del nok er kontroversielle og netop derfor inspirerende. Sandnes sammenligner for eksempel tre opfattelser af lokalhistorikerens tema, formuleret af englænderen W. G. Hoskins, nordmanden Edv. Bull d. æ. og franskmændene E. Le Roy Ladurie, og han finder mange lighedspunkter, som understreger lokalhistoriens karakter som et internationalt fagområde med fællesskab i grundlæggende problemstillinger. Om specielt Annales-skolens interesse for mentalitetshistorie, altså studiet af holdninger, opfattelser osv. i folkets brede lag, hedder det, at fremtiden måske vil give dette emne en renaissance i norsk lokalhistorie. Ordet renaissance er brugt med velberåd nu, 1800-tallets (norske) lokalhistorikere var nemlig særdeles optaget af den slags spørgsmål, omend i en »nokså tilfældig og lite reflekteret form«. En speciel interesse har omtalen af professor Rolf Fladbys tanker om at bruge kulturlandskabets udvikling som et væsentligt udgangspunkt for lokalhistoriske problemstillinger. Et sådant udgangspunkt giver nemlig historikeren mulighed for bl.a. at behandle den nyere tids urbaniseringsproces – noget der er helt afgørende for, at lokalhistorien stadig kan have interesse for en bred kreds af folket.

Sandnes minder om det tilsyneladende banale, at lokalhistoriens emne er lokalhistorien. Den almene historie og den rigshistoriske udvikling er vigtig at

kende som ramme, »men den er ikke vårt emne«. Dog er »vakuumpakket« lokalhistorie dårlig lokalhistorie. Sammenligninger med andre lokalsamfund – i Norge eller andetsteds – øger værdien af en lokalhistorisk fremstilling og giver større udbytte end en sammenligning med rigshistorien, som »samfunnshistorisk ikke er synderlig mer enn summen eller tverrsnittet av lokalhistoriene«!

Som et sidste tema i dette afsnit behandler Sandnes den kritik, der har været rettet mod megen lokalhistorie, at den ikke også handler om kvinder, arbejdere, husmænd, eller at den svinger den nyeste tids udvikling. Sandnes tilslutter sig kritikken i mangt og meget, men finder det noget problematisk at benytte lokalhistorien som et bevidst middel til at ændre (eller for den sags skyld bevare) samfundet. I stedet sætter han: systematisk kritik, vilje til objektivitet, søgen efter sandhed og åbenhed for andres standpunkter – »bare dåren mener seg å kjenne den eneste interessante synsvinkel«.

At skrive god lokalhistorie kræver alsidighed. Professor Rolf Danielsen har sagt, at det er en af de vanskeligste prøver en historiker kan blive sat på, vanskeligere end at lave en afhandling af »doktorgradstypen«. Lokalhistorikeren, der arbejder »i fuld bredde«, skal kunne dække så at sige alle sider af et lokalsamfunds liv, og han skal kunne udnytte alle de kilder og kildetyper, som kan kaste lys over lokalsamfundets historie. Der er brug for viden inden for mange fagområder, og Sandnes anbefaler, dels at man skaffer sig selvstændig viden på de forskellige områder (men advarer mod at tro, at man virkelig *kan* de pågældende fag), dels at man supplerer egen indsigt med råd, tolkninger og oplysninger fra *virkelige* fagfolk. Under mottoet: »Det er bedre å fuske i et fag enn å ignorere det« gennemgår han derpå en række »hjelpevidenskaber« som for eksempel: palæografi, numismatik, statistik, stednavneforskning, årringsdatering og pollenanalyse. Gennemgangen er lokalhistorisk set særdeles relevant, og der er gode litteraturhenvisninger.

Sandnes stiller store krav til lokalhistorikeren, men han yder samtidig en god og inspirerende bistand i sin håndbog. Synspunkterne er gennemgående holdt på et metodisk og generelt niveau, som betyder, at bogen kan læses med stort udbytte af danske lokalhistorikere. Dansk historisk Fællesforening udsender i 1985 en vejledning i at skrive lokalhistorie, og meget kunne tyde på, at de to bøger vil supplere hinanden.

Knud Prange

BENT ØSTERGAARD: Indvandrernes Danmarkshistorie. København, G.E.C. Gad, 1983. 263 s., ill. 168 kr.

Selv om Indvandrernes Danmarkshistorie nok er skrevet med henblik på en bred læserkreds, er det tydeligvis skoleeleverne, forfatteren først og fremmest har tænkt på. Atter skal skolernes ældste klasser plages med en bog, hvor et væsentligt og aktuelt emne drukner i en overflødig detaljerigdom, der krampagtigt – ikke mindst i billedteksterne – søges knyttet til bogens tema. Tørt og farveløst med hyppig tilsætning af den løftede pædagogiske pegefinger slæber sproget sig af sted på de godt 250 sider, der bringer læseren fra sagnhistoriens kong Dan til nutidens fremmedarbejdere.